

ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

ՎՐԵԺ ՆԵՐՍԻՍՅԱՆ

(Անգլիա)

ՅՈՒՅԱԿ ՀԱՅԵՐԵՆ ՁԵՌԱԳՐԱՅ ԼՈՆԳՈՆԻ ՎԵԼՔՈՄ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ*

Վելքոմ ինստիտուտի գրադարանը համարվում է բժշկության պատմության և հարակից մասնագիտությունների գծով աշխարհի մեծագույն գրադարաններից մեկը. այն հիմնադրվել է 1890 թվականին Սեր Հենրի Վելքոմի (1853—1936) կողմից: Երբ 1936 թվականին Վելքոմը մահացավ, գրադարանն արդեն ուներ ավելի քան 300.000 անուն գիրք: Գրադարանի կազմակերպումը և հանրային շահագործման հանձնումը տեղի է ունեցել 1949 թվականի դեկտեմբերին:

Գրքերի, նամակների և նկարների հետ մեկտեղ, հաստատությունը ունի նաև արևելյան ձեռագրերի ուշագրավ մի հավաքածու, հիմնականում բժշկության վերաբերյալ:

Այս հավաքածուի մեջ են մտնում նաև 15 հայերեն ձեռագրեր, որոնցից միայն մեկն է բժշկարան: Հայերեն ձեռագրերի գոյության մասին իմացանք, երբ քննում էինք Բոյե և Բարբլետ, դեկ. 18, 1906, Ստիվենզ, ապրիլ 14—15, 1931 և Սոքրիզ, փետր. 23—24 և հունիս 8—10, 1931 աճուրդային ցուցակները: Պրպտումները ցույց տվեցին, որ հայերեն ձեռագրերից մի քանիսը ձեռք են բերված հենց այդ աճուրդներից:

Հավաքածուի մեջ կան նաև հայերեն 6 հնատիպ գրքեր, որոնցից ուշագրավ է Պաղտասար Դպրի Քերականության երկրորդ հատորը (Կ. Պոլիս, 1736):

1

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

(Wellcome Institute, № 56311)

Ձեռ.—1495

Գրիչ՝ Շմաուն: Մաղկող՝ Աբրահամ: Սաացող՝ Նէնայ:

Թերթ՝ 249: Նյուրթ՝ Թուղթ: Մեծուրյուն՝ 18,2×13 սմ: Գրուրյուն՝ երկսյուն:

Գիր՝ բուրբգիր: Տող՝ 22: Մանրանկարչություն—Մատթեոս 2բ, Մարկոս 67բ:

* Wellcome Institute for the History of Medicine (Library), 183 Euston Road, London, NW1 2BP.

Ղուկաս 110բ, Հովհաննես և Պրոխորոն 185բ (ավետարանիչների պատկերները մակագրված): Կիսախորան՝ 3ա, 68ա, 111ա, 186ա, բուսական ինքնատիպ լուսանցազարդեր և թռչնազիր զարդագրեր. Ավետարանների սկզբնագրերը արված են տվյալ ավետարանչի խորհրդանշանով՝ մարդ, առյուծ, եղև և արծիվ: Կազմ՝ կաշեպատ տախտակ, աստառը՝ ծաղկազարդ գործվածք: Կազմի Ա. փեղկին ականակուռ մետաղյա խաչ: Վիճակ՝ կազմի կողի կաշին պատռված, Բ պրակից որոշ թերթեր տեղահանված և դրված վերջում:

Բովանդակություն

1. 3ա—67բ. Աւետարան ըստ Մատթէոսի:
2. 68ա—110ա. Աւետարան ըստ Մարկոսի:
3. 111ա—185ա. Աւետարան ըստ Ղուկասու:
4. 186ա—243բ. Աւետարան ըստ Յովհաննու:

Հ ի շ ա տ ա կ ա ր ա ն

Գրչի

243բ. Փա՛ռք... Հստ այսմ արինակի փափաքաւղ եղև աստուածասէր և հաւատարիմ ապաշխարողն Սէնայ (sic), և ետ գրել զաստուածաշու[ն]չ և աստուածախաւս սուրբ Աւետարանս՝ յիշատակ իւր և ծնողացն, ի հալալ յընչից և ի բարեգործ վաստակոց իւրոց: Այլ և կրկին ձայնիւ մաղթանաւք առ ոտս ձեր անկեալ աղաչեմ, յիշեցէք ըզվերջին Նէնայ՝ ստացաւ գրոցս, զնէնա յապ[աշ]խարողն... և զեղբայրն իւր Բաղշիկ և զկողակիցն իւր՝ Խարունմէր, որդին իւր՝ Նղիշա, Մելիֆշայ, Եղիայ, Սաեփանոս, Դաւիթ, Պապոս, և զամենայն արեան մեր[ձ]աւորս յիշեցէք ի Քրիստոս և Աստուած զքեզ յիշէ: Արդ, եղև զբաւ գրչութեան Աւետարանիս ի թուականութեան Հայկազեան տումարի ԶԽԴ (1495) ձեռամբ անպիտան Շմաւոնիս...

Ծաղկողի

2բ (Մատթեոսի պատկերի տակ). Չանարժան Աբրահամս յիշեա և ասա Տէր ողորմիեա:

Հետագայի

247ա. Դարձեալ յիշեցէք և Աստուած ողորմիա ասացէք տէր Կարապետին և իւր կողացուն՝ Աղաբէկուն, և իւր որդոյն՝ Յակոբ սարկաւազին, որ փոխեալ է առ Քրիստոս, և ծնողացն՝ Կարապետին, մօրն՝ Ինախին և այլ ամենայն արեան մերձաւորացն, և փոքր որդոյն՝ Սուփիասին և դստէրն՝ Նուբարին. յիշեցէք և Աստուած ողորմիա ասացէք, և Աստուած ամենայն յիշողացդ ողորմեսցի իւր միսանկամ զալքստեանն. ամեն:

247բ. Փառք... Ես Մկրտիչ երէցս, ի բաղաբէն Մարաղու, ի գեղջէն Բաֆղուրա, առի զսուրբ Աւետարանս ի հալալ արդեանց իմոց՝ յիշատակ ինձ և ծնողացն իմոց, հօրն իմոյ՝ Խլղաքին և մօրն իմոյ՝ Բաղգային, և Եխբօրն իմոյ՝ Յակոբին, Փանոսին և Բաղասաւրին, և իմ կողակցուն՝ Խանումին, և որդոյն

իմոյ՝ Մեսրոպին, և եղբորորդոյն իմոյ՝ Ղուրասարին, և այլ ամենայն արեան մերձատրացն իմոյ: Որք (sic) շունի իշխանութիւն ի վերայ սուրբ Աւետարանիս, զի իմ է, ի հալալ վաստակոց գնեցի զսա ի թվականութեանս Հայկազան տօմարի ՌՃԺ և Զ (1667), ի հայրապետութեան տեսոն Յակոբա և առաջնորդութեան մերում նահանգի՝ Իսահակ բարունապ[և]տի՝ առաջնորդ Սրբոյ առաքելոյն Թաղևոսի:

248ա. Յիշեցէք ի Քրիստոս զՄարգարիտն, որ Բ զոռոշ Աւետարանին գինք էրետ, Աստուած զուր մեղս թողնէ ամենայն: Յիշեցէք [Ի] Քրիստոս զՅովանէս, որ մասնակից եղաւ Աւետարանիս առնելուն ահիւ մեղոք...

249ա. Թվին ՌՃՀէ (1728) մարդի Ժ(10): Ես տէր Մկրտիչի որդի Մեսրոբրս սուրբ Աւետարանըս առել էր իմ հայրըս... իմ Եխպօր որդի Մարտիրոսին. յիշատակ զարդան ինձ ողորմի... էս շի ծախվի, ով որ ծախի զամ գողանայ, պատիժ առնի:

(Տարբեր գրիչ) Ես տէր Պետրոսըս տէր Սարգիսի որդի Ղսանդայեցի տվեցի այս Ավետարանս տէր Մկրտչին, ով որ |||

185ա. Փա՛ռք... Դարձեալ յիշեցէք Խոնազիզ որդի Սեանին, տէր Մարէոս Խոնէն և հանգուցեալ տէր Մարէոս և կողակից Մասում փաշայ և որդին նորա՝ Գիգոր, Սարգիս, Շահազէն, Մարգարէն, և որդիս նորա՝ Հայրապետն, Գուգին, Խարուազին. ամէն: Հայր մեր որ երկ...

Կնքադրոշմ՝ 2բ, 248բ. «Քրիստոսի ծառայ տէր Մինաս. ՌՃՂէ (1748)»:

1ա, 247բ, 248ա. գրաքննչական սյարսկերեն կնքադրոշմ՝ «Թավրիզ. ստուգվեց և քննվեց, 1315 (1935)»:

Տե՛ս Sotheby & Co. Catalogue of a fine collection of Persian pottery, also oriental manuscripts and miniatures, textiles, carpets, works of art, etc. February 23–24th, 1931. Lot. 204. D. 15.

2

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

(Wellcome Institute, № 75535)

ԺԶ—XVI

Թերթ՝ 141: Նյութ՝ մագաղաթ: Մեծութիւն՝ 7,5×5,5 սմ: Գրութիւն՝ երկսյուն: Գիր՝ բոլորգիր: Տող՝ 25: Մանրանկարչութիւն—խորան՝ 1ա, 131ա: Ունի բուսական լուսանցազարդեր և թռչնագիր զարդագրեր: Մարկոսի և Ղովասի ավետարանների զարդագրերը արված են տվյալ ավետարանչի խորհրդանշանով: Վիճակ՝ քայքայված. սկզբից և վերջից՝ պակասավոր, եզրերը՝ պատուված, թերթերը՝ խախտված, գիրը՝ գունաթափ:

3

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

(Wellcome Institute, № 16585)

ՌԶԵ—1636

Գրիչ՝ ներսէս:

Թերթ՝ 270: Նյութ՝ մագաղաթ: Մեծութիւն՝ 14,3×10 սմ: Գրութիւն՝ երկ-

սյուն: Գիր՝ բոլորգիր: Տող՝ 25: Մանրանկարչություն—Մատթևոս՝ 20բ, Մարկոս՝ 92բ, Դուկաս՝ 140բ, Հովհաննես՝ 213: Խորան՝ 7բ—16ա (Եւսեբիոսի թղթով և համաբարբառ կանոններով): Կիսախորան՝ 21ա, 93ա, 141ա, 214ա: Բուսական լուսանցազարդեր և թռչնագիր զարդագրեր: Կազմ՝ դրոշմազարդ կաշեսպատ տախտակ, աստառ՝ դեղին մետաքս: Վիճակ՝ բավարար:

Բովանդակություն

1. 17ա—18բ. Գլուխք Աւետարանին ըստ Մատթէոսի: 21ա—90ա. Աւետարան ըստ Մատթէոսի:
2. 90բ—91ա. Գլուխք Աւետարանին ըստ Մարկոսի: 93ա—137բ. Աւետարան ըստ Մարկոսի (չիք՝ «Յարուցեալ Յիսուս»):
3. 138ա—140ա. Գլուխք Աւետարանին ըստ Դուկասի: 141ա—211բ. Աւետարան ըստ Դուկասի:
4. 212ա—բ. Գլուխք Աւետարանին ըստ Յովհաննու: 214ա—267ա. Աւետարան ըստ Յովհաննու (ունի՝ «Իրք կնոջն շնացելոյ»):

Հ ի շ ա տ ա կ ա ր ա ն

Գրչի

Ի տասն հարիւր Հայոց թվական,
 Ութսուն ու հինկ սկսեալ նոր ամ (1636),
 Մատենան գրեցաւ տէրունական,
 Որ յորչորջի Աւետարան:
 Եր յամսարեալ ունի յինքեան
 Ըղղւոյ վերիչին ներմարդութեան,
 Ըղջանս և զգործքս զանազան,
 Շարայնանալ յոյժ հրաշագան:
 Ի յիշմանէ Աստուածքն Բան
 Ի ծոց կուսին լոյս հայրական.
 Զբարակին են զուգական:
 Իսկ արծրին ի շտաշման
 Հրեչէ բզմբնունդն անճառական,
 Ըղբանքն հօր որ ի սկրդրան
 Որտաւորվ ցօղէ մարդկան:
 Զահեղ ծրնունդն հայրական
 Սայ բարոզէ առ անձնական,
 Հօր ծոցածին անգատական,
 Անմայր անախտ անհասական:
 Այլ և շորիցքն միարան,
 Համանգամայն շարադրութեամբ
 Գասմօղ եղեալ Բանին իշման
 Մահու խաչի և յարութեան:
 Եւ գհամբարձունն առ հայր դարձման
 Դուկաս սրտով մեծ վիզասան,
 Այս մարգարտի անդին ական
 Գալձառ ոսկոյ ստիերական:
 Ուրն կըցարդ գոլով անուան
 Տարսնացոյն համակոշման,
 Եաղձանք շարժեալ ներբուսական,

Իբր իմաստուն վաճառական:
 Ստացաւ դստ զանձ անզուգական
 Զարմ ի Սիոն երանութեան
 Եւ Մարգարիտ գեղեցկական
 Բակոյ յեռեալ գոյն զանազան:
 Եւ յիշատակ բարի յինքեան,
 Եւ ծընողաց առու արեան
 Համայնգամայն բոլոր ծնընդեան,
 Ազգատունիցքն միարան:
 Արդ աղաչեմ զամենեսեան,
 Դրք հանգիպիք յայս երեխան,
 Եւ ի խորտակացքս զանազան,
 Լըցեալ լինիք անմահական:
 Մինչ ի դարձումքն միւս անգամն
 Անդրէն յախոս իւր սեփական,
 Զորեք կարեան ականց նրման
 Որ էր ի յանջն ահարոնեան:
 Քառեակ թրվոլքն պատուական
 Անգին ակունք սոփերական,
 Զորից գետոց համանրման,
 Մեզ յոռոգումքն զովացման:
 Համայնատակ յոյժ ցարարեան
 Բարձօղ կառացն աստուածութեան,
 Այլ և շորից տարեցրս բան,
 Նիւթ գոյութեան նորոյ ստեղծման:
 Եւ շորս հիւթոցքն խաորնման,
 Պատճառ կենաց ի մեզ իջման,
 Այսպէս կրրկին կառք գաբարեան
 Լըծեալքքն կան յայս խորհրդեան:
 Եւ շորս հիւսունք շինողական.
 Նոր զաճարիս նոր նորոգման,
 Եւ շորք եղչերք մեզ զօրութեան
 Զորեակ ախախցքն սատակման:
 Քառակուսի ծագաց սահման,
 Քառեակ գետոյս կան ոռոգման,
 Քառանիւթով բնութեան մարդկան,
 Սովաւ գմայլեալ զբարթանան:
 Քառեակ հողմունք քառեակ կոշման
 Սովաւ հընչեալ ի մեզ իջման,
 Կենդակենաց արեգական.
 Շողք եռակի լուսոյն շրջման:
 Զբարակացն երկոյտասան,
 Բարձօղ զխորհուրդ նոր ծընընդեան,
 Յիմանալի լուսոյն իջման,
 Սկիզբն արարեալ մարդեղութեան:
 Մարդն և առիւծքն միարան
 Եւ ի գինոյս ուրախական
 Զմայլելիք ճրմլեալ նոր խաորնման:
 Ստացօղ տառիս այս վեհական,
 Բարոյ յիջման առնէք արժան,
 Սովաւ ցընծալ այժմ յաւիտեան,
 Եւ ուրախանալ անեղրական:
 Հուսաւորեալ զողիս մարդկան,
 Որք ի խուար մեղաց նըստան,

Հարբեալս զինովն լիմարական՝
 Հարբեցանէ ի յայտ խրթան:
 Եւ զգլորեալսն անկանգնական,
 Տարուցանել սովաւ անկման,
 Եւ ըզբեկեալսն խորտակման՝
 Առողջ գործել ի յարշուման:
 Զհոգիս սրգեղ անմարբական
 Զբքնաղազարդ պրճնեալ փայլման,
 Աննուլ զպսակն երանական,
 Լքել ըզձայն բաղցր կոշման.
 Եկայք, օրհնեալք հօր սեփհական,
 Ժառանգ բարեացն անկրական,
 Վայելեցէք անզրաւական,
 Յանկէտ անեզր և յախտեան:
 Եւ զճեղուցեալ ոգի նրնջման,
 Գասեալ ի դասս յաշակողմեան:

5ա. մակագրված՝ «Ս. Լուսաւորչայ»:

Srs Messrs F. W. Bowyer and Bartleet. Catalogue of Oriental paintings, manuscripts, old arms, etc. December 18th, 1906. Lots 164—166.

Ծանթ. Այս վաճառքի ձեռագրերը շին նկարագրված:

4

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

(Wellcome Institute, № 74294)

Հարար

ՌՃԺԹ—ՌՃԻ—1670—1671

Գրիչ՝ Պաղտասար դպիր: Ստացող՝ Եղիսարէթ:

Թերք՝ 271: Պրակ՝ Ա.-ԻԱ.: Նյութ՝ թուղթ: Մեծութիւն՝ 19,8×15 սմ: Գրութիւն՝ Երկսյուն: Գիր՝ բոլորգիր: Տող՝ 22: Մանրանկարչութիւն—Մատթևոս՝ 2բ, Մարկոս՝ 77բ, Ղուկաս՝ 127բ, Հովհաննէս՝ 208բ: Կիսախորաններ՝ 3ա, 78ա, 128ա, 209ա, բուսական լուսանցազարդեր և թռչնագիր զարդագրեր: Կազմ՝ կաշեպատ տախտակ, դրոշմազարդ շրջանակով հյուսածո խաչ պատվանդանի վրա, կաշվե ամրիչներով, աստառ՝ դաշված կտաւ: Վիճակ՝ բավարար. թերթերը մասամբ ձեթոտված:

Բովանդակութիւն

1. 3ա—76բ. Աւետարան քստ Մատթևոսի:
2. 78ա—126բ. Աւետարան քստ Մարկոսի (շիք՝ «Յարուցեալ Յիսուս»):
3. 128ա—207բ. Աւետարան քստ Ղուկասու:
4. 209ա—268ա. Աւետարան քստ Յովհաննու (շիք՝ «Իրք կնոջն շնացելոյ»):

Հ ի յ ա տ ա կ ա ր ա ն

Գրչի

207բ. Պաղտասար անարժան գրիչս յիշեցէք, և Աստուած զձեզ յիշէ. ամէն: Թվ. ՌՃԺ և յինին (1670):

268ա—270բ. Փառք եղակի եռահիսակ դաւանութեանն... Արդ, գրեցաւ կենսարեր սուրբ Աւետարանս ձեռամբ մեղապարտ և սուտանուն Պաղտասար դպրի, ի թուարերութեանս Հայոց ՌՃԻ (1671)-ին, ի յերկիրս Հագարեան, ի գեօղս որ կոչի Հարաւ, ընդ հովանեաւ Սերոյս Ստեփաննոսի, ի հայրապետութեան տանս Աղւանեաց տեառն Պետրոսի և բաղմահանճար կաթողիկոսի, և բոնակալութիւն տաճկաց Շահ Արլեմանին: Ի յայսմ աստուածախումբ տառիս ցանկացող եղեալ ի հոգւոյն սրբոյ յեռացեալ և զմտաւ ածեալ զբանն Սողոմոնի որ ասէ. Երանի որ ունիցի զուակ Սիոնի և ընդանիք նորա յերուսաղէմ: Զի այս երանելի և բարեսէր գինս Եղիսաբէր զստացող եղև այսմ աստուածախօս և անգին մարգարտիս և սուրբ Աւետարանիս. բարի յիշատակ իւրըն և ծնողաց, հօրն՝ Խօնին և մօրն, և կենակցին՝ Միքայիլին, և դստերըն՝ Կօզալին, և Միֆայէլին. հայրն՝ Աւագին, և մօրն՝ Կօզալին և Միֆայէլին, քոյրն՝ Խանումին: Դարձեալ յիշեցէք զԵղիսաբէրն և զՄեֆայէլն և իւր ամենայն ազգայինսն. զհանգուցելոցն արքայութիւն պարգևեսցէ և զկենդանիքն՝ անսասան պահեսցէ մինչև վաղճանն իւրոց. և յետ աստեացս ելանելոյ՝ ընդ սրբոյն իւրոյ դասակցեսցէ. ամէն. Եւ դարձեալ զայս խնդրեմ ի ձեռն, հարբ իմ և եղբարբ, զի յորժամ ի ձեռս ատնուք կամ տեսութեան և կամ օրինակելոյ, յիշեսցիք ի մաքրափայլ յաղօթս ձեր զվերոյ գրեալսն և ընդ նոսին և զմեղսամած գրչակս աղաչեմ յիշել ի Տէր միով ողորմիաւ հանդերձ ծընօղօք. զյիշողիդ յիշեալ լիչիք զտէր Աստուծոյ մերմէ. ամէն: Հայր մեր որ...

Հետագայի

27բ. Յիշեցեք զուստա Մարգարէս, որ զՄիֆայէլին փեսայ էր. որ Միֆայէլն, իւր կողակից զԵղիսաբէրն առ Քրիստոս են փոխե[ա]լ, որ անգին մարգարտիս վերակացուն այս էր, որ պահամ ի լաւ. յիշե[ա]լ լիչիք զյիշողդ. ամէն: Հայր...

2ա. և 270բ. Գրաքննչական պարսկերեն կնքադրոշմ՝ «Թավրիզ. ստուգվեց և քննվեց»:

Sⁿ Sotheby & Co. Catalogue of valuable printed books, autographs, letters and historical documents, oriental drawings and manuscripts, etc. June 8—10th, 1931. Lot. 109.

5

Բ Ժ Շ Կ Ա Ր Ա Ն

(Wellcome Institute, № 66855)

Կաստանդոնուպոլիս

1802

Գրիչ՝ Գրիգոր Նիշաստաճեան: Թերթ՝ 70: Նյութ՝ թուղթ: Մեծութիւն՝ 25 × 16,5 սմ: Գրութիւն՝ միասյուն: Գիր՝ նոսրգիր: Կազմ՝ կաշեպատ թուղթ: Վիճակ՝ բավարար:

Բովանդակութիւն

1. 1ա—49ա. Դեղորայք բիմիականք և գաղենականք՝ հաւաքեալ ի գրոց Կապեղեան Յօհաննու: Թարգմանութեամբ և աշխատասիրութեամբ ի լոյս ածեալ

ի Գրիգորէ նիշաստանեան, ուսեալ ի Թրեւք աւանի, խնդրանօք և ծախուք մեծառու բժշկին պարոն Բաղասացի ազնուական Յովսէփայ ի Կոստանդնուպօլիս, ի 1802:

— 2աբ. [Կանխարանութիւն]—Մեծի յարգութեան արժանաւոր քաջագնիտեանդ: Նախանձելի իմաստութեանդ բորբոր ի բժշկական մակացութիւնս, յորդորեաց զմեզ ի սոյն աշխատասիրել... Ազնուութեան ձերում մնամ յամենայնի պատրաստական՝ Գրիգոր նիշաստանեան նուաստ ծառայ:

— 3ա—45բ. Յառաջ քան սկիզբն անուլս գրել, կամեցար համառօտիտեանել զօրինակ նշանագրաց...

— 46ա—49ա. Յանկ գրելոց (այբուբենական)—Այբօղ դեղ՝ 39, 60, 61, 48... Յրենկի բորին, որ հին է՝ 22:

2. 51ա—70ա. Բացատրութիւն իտալական բառից խոտոց տնկոց ծաղկանց ի դեղոց. ի լատին ի տանիկ ի հայ՝ իտալերէն արութայից կարգին:

Ահա այսու կարգաւ դասատրեանք զբացատրեալ բառոց.

Իտալերէն	Լատիներէն	Տանկերէն	Հայերէն
Ապիէիէ	ապիէս	բատրամ աղանը	եղենափայտ

(768 բառ է):

6

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Մ Ո Ւ

(Wellcome Institute)

ՌՃԽԲ—1693

Գրիչ՝ Աղէքսանդր: Ստացող՝ մահդասի խոջա Աւետիք:

Թերթ՝ 228: Պրակ՝ Ա.ԺԹ: Նյութ՝ թուղթ: Մեծություն՝ 16×10 սմ: Գրություն՝ միասյուն: Գիր՝ նոտրգիր: Տող՝ 20: Կազմ՝ կաշեպատ տախտակ, աստառը՝ ծաղկավոր կարմիր կտավ: Վիճակ՝ բավարար. սկզբից մի քանի թերթ ընկած: Թանաքի կաշունությունից շատ թերթեր կպել են իրար և անջատման ժամանակ վնասել առանձին տողեր և բառեր:

Բովանդակութիւն

— 1ա—2ա. [Յանկ ՄԹ գլխոց գրոց Վարուց Յովհաննու Ոսկերեւանի—...]: Ա. Յաղագս զբազարտութեան Իսիդորոսի քահանայի և այլոց, զոր արար Թէոփիլոս... ՄԹ. Յաղագս սքանչելեացն որ եղև ի սուրբ նշխարացն Յոհաննու, և վերջ պատմութեանս:

1. 2բ—199բ. [Պատմութիւն սբոյն Յոհաննու Ոսկերեւանի... Ա. Յաղագս նախերգանի գրոյս]—Ամենեքեան որք ի հնումն գրողք եղեն...

— 200աբ. Յաղագս յիշատակարանի և քաղցմանութեան գրոց—Յամի հազարերորդի և հարիւրերորդի և միոյ ամի Աստուծոյ մերոյ Տեառն Յիսուսի Քրիստոսի գալստենէն, և ի հինգ հարիւրերորդի և ի յիսուներորդի ի մերում թուականութեանս, և ի տասն և եօթներորդի ամի թագաւորութեան Կամենոսի

Ալէքսի բոնակալի, ևս՝ Գրիգորիս, որդի Գրիգորի Մագիստրոսի Հայկազնոյ Պարբե, ըստ ժառանգութենէ Պահլաունիս, ըստ գեղ[ընտիր] լինելոյ յազգէ Արշակունիս, որ ողորմութեամբն Աստուծոյ կոշեցայ ի դիտապ[ետութիւն Ասքանազեանս], ի բնիկ յաթոս հայրապետութեան նախնեաց իմոց, որ և բազում նեղութեամբ [կրեալ մեր] յայլասեռ ազգաց հեթանոսաց և [բնակաց]: Եւ սպա ի յառաջ[աս]ացեալ ամս հաստատեալ ի սուրբ լեառս, զոր Աեաւն կոշեսցեր սեփական պարգևական եկեղեցիքն յու[խտն սուրբ], զոր ըստ ասորի բարբառոյ Պառ[լահոյ կոշի], որ թարգմանի՝ դրախտ Աստուծոյ: Եւ[անդ է] և Զ ամի մերոյ աթոռակալութեան [թար]գ[մա]ն[ե]ցի զվարս ճգնու[թեան] մեծ և սքանչելի առնն Աստուծոյ Յոհաննու Ոսկիբերանի Կոստանդնուպոլսի եպիսկոպոսի, ի ձեռն առն միոյ, որում անունն էր Թէոփիստայ, ազգուալ յայն: [Եւ ապա] ետու վերստին արծարծել զսա ի [տարա]բան և օտարաձայն բայից և բառից առաջին թարգմանութեան, [ըստ] գրոցն իմաստից: Միաշար տողելով ի ձեռն Մատթէոսի եպիսկոպոսի, որ սնեալ [և վարժեալ էր ընդ մերով] ձեռամբ: [Արդ, որք մտադրութեամբ ընթեռնուք զվարս սրբոյն և կամ ընդօրինակէք գրչութեամբ, աղօթից մասին արժանաւորեցէք զառ հասարակ աշխատողքս, որպէս] զի աղօթիք սրբոյ հայրապետին ընկալցուք մասն [ի յարութեան] նորին: Արդ, աղաչեմ զօրինակագիծ գծողս[դ], այլ և հրաման պատուիրանի աւանդ[եմ. մի՛] որ իշխեսցէ հատանել [զյիշատակարան] աշխատողացս, զի մի՛ և ինքն [չնչեսցի ի դպ]րութենէն կենացն. ամէն:

2. 201ա—208բ. Յարմարեցաւ զովեստ ներբողեան ի սուրբ Աստուածածինն և ի ձնունդն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ ի տէր Առաքել վարդապետէ—*Զբերան իմ բացից յօժարութեամբ կամաց... Քաղցրաձայն երգով փառաւորեմք...*

3. 209ա—217ա. Գովեստ ոտանաւոր ի սուրբ Աստուածածին կոյսն Մարիամ, ոգեալ ի տէր Առաքելոյ Սիւնեաց եպիսկոպոսի և շնորհալից վարդապետի—*Աստուածածին կոյս պատուական / Ըօր Աստուծոյ խորհրդարան...*

— Յարմարեցաւ ճառս ձննդեանն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ և յայտնութեան փրկչին Յիսուսի և զովեստ տիրամայր սուրբ Աստուածածինն, ի բազմամեղ Առաքել վարդապետէ, ի նորաշէն յանապատիս, զոր յանուն Սրբոհոյ Աստուածածինն և Յոհաննու Կարապետին, ի թուարեութեանս Հայոց ութ հարիւր ութսուն (1431): Ասացաւ շնորհօր տեաան մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ, որ է արհնեալ յախտեանս:

4. 217բ—222ա. Վասն միաբանութեան Հայոց և կաթողիկոս ձեռնադրութեան— *Ի յութ հարիւր և իննսուն (1441) թուականիս մեր, ազգեցութեամբ Ըօղուն Սրբոյ, հրաշագործութեամբ բարերարին Աստուծոյ և միաբանութեան ամ[ենայն] Հայոց նստաւ կաթողիկոս ի սուրբ էջմիածինն սքանչելի և փառաւորեալ այրն Աստուծոյ զտէր Կիրակոս պատրիարկ և հայրապետն ամենայն Հայոց... Տասներորդ. լրումն եհաս ժամանակի փրկութեան ազգիս Քորգոմեան: Վա՛յ, վա՛յ, վա՛յ բիրաւոր բիրօր անգամ, զոր ինչ առն կարգուի:*

Գրեալ ասացաւ ի ճափս աւելորդօր—տեսանեմք բազում այլ ամկիս:

5. 222բ—227ա. Վարժ անկարգ կաթողիկոսաց ի Բուզանդէան վիպագրութեամբ: Յաղագս վարուց Զաիմաց—*Եւ էր Զաւենս այս անուանի դաւակ Աղբիանոսի եպիսկոպոսի, ի գեղջէ Մանազկերտոյ... վաղվաղակի յարուցեալ ողջացաւ յախտէն յայնմանէ: Սահակ Կորնէից, Ասպուրակ Մանազկերտացոյ, Յովհաննես:*

Հ ի շ ա տ ա կ ա ր ա ն

Գրչի

2բ. Բարեաց ամենից առաջնորդ Սուրբ Հոգի Աստուծոյ, առաջնորդեա ժխտող և դատապարտեալ ծառայի քո՝ տէր Աղէֆսանդրի, հասանել յաւարտ գրիս:

208բ. ... Գթա ի հոգի հանգուցեալ ծառայիս՝ մահգասի խօջայ Աւետիփին և իւրոցն ամենայնի, որոյ էր օրինակս:

217ա. Յիշեցէք ի Քրիստոս զարժանին յիշատակի զմահգասի խօջա Աւետիփն՝ զտէր օրինակիս, հանդերձ իւրովքն ամէն:

227աբ. Աւրհնեալ, գովեալ և փառաւորեալ անբնին էակ, անզնին գոյակ և անհաս գոյակ, անճառելի և եռանձնեալ, Սուրբ Երրորդութիւն և միասնական աստուածութիւն՝ Հայր և Որդի և Սուրբ Հոգի: Գոհութիւն և երկրպագութիւն անբաւ բիւրօք մատուցանեմ քեզ մեղաւոր շրթամբք և տայտամ լեզուաւ, որ ետուր կարողութիւն դատապարտեալ ծառայիս քո՝ տէր Աղէֆսանդրի, շանարժան բանի պաշտօնէի անուամբ [այ]ցելուիս, հասանիլ յաւարտ տառիս, զոր ծրայրեալ դրոշմեցի զսա մեղսաթառաւ անձամբս, աղգեղաշաղախ ձեռօքսն և մեղ[նա]ներկ մատամբս, և բնծայեալ նուիրեցի զսա խայրիս խորհրդր[գական] և... համունս նուիրական անպակաս գանձույա կաթողիկէ առաքելական եկեղեցոյ: Ընկալ քեզ ի հաճոյս զսակաւագիծ աշխատութիւնս իմ և եթէ ոչ ընդ կատարեալսն, այլ իբրև զլոմա այրոյն, և կամ ընդ բաժ մի ջրոյն, զոր և ակն ունելով սպասեմ փոխարինացն. յանճառական գթութեամբ մարդասիրութեամբդ շնորհել մեղաց թողութիւն կարելէր խոցելոյս կրկնակի մարդով, և ծնողացն իմոց՝ ըստ հոգոյ և ըստ մարմնոյ, և որոց ունին զերախտիս և զաշխատանս ի վերայ մեր, այլ և ամէնից բրիստոնէից՝ ծանօթից և անծանօթից, կենդանեաց և մեռելոց, բարէրարաց և շարարաց, նաև որոց ունին սխս ի սրտի յաղագս իմոյ անզգամութեամբ, և որ շարիս խորհին, խօսին և գործեն ընդդէմ իմ, մի՛ համարեսցի այն նոցա ի մեղս, այլ ընկալցին մասն բարեաց յաւուր յարութեան և արքայութեան. ընդ նոսին և համօրէն աշխատողաց ի սմին, և զօրինակն շնորհողի. ամէն: Եղև յաւարտումն յուլիս ԺԳ (14) ՌՃԽԲ (1693) թուին:

7

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Մ Ո Ի

(Wellcome Institute, № 66373)

1795

Գրիչ՝ Խաչատուր զպիր Կեսարացի:

Թերթ՝ 79 (գրչի էջակալմամբ՝ ա-ճժէ). շգրված՝ 1-լա, ծ-ծք: Նյութ՝ թուղթ: Մեծուրյուն՝ 21×16 սմ: Գուրյուն՝ միասյուն: Գիր՝ բոլորգիր: Տող՝ 22: Մանրանկարչուրյուն—Կենդանակերպ՝ էջ ա, Աստղագետ դիտակով և կշռով, գըլ-խավերևում կենդանակերպեր՝ էջ լբ: Ունի բուսական լուսանցազարդեր և թռչնագիր զարդագրեր: Կազմ՝ կաշեպատ տախտակ: Վիճակ՝ բավարար:

Բովանդակություն

1. էջ ա-իզ. Յաղագս երկնային շարժման. նուսառ Յօհանէսի երզրնկացւոյ շարադրեալ յիմաստնոց բանից՝ ի խրնդրոյ բարեպաշտ և երկիւղազարդ պատանոյն պարոն Վաղբանկա(զլ. Ա.-ԻԴ)—Ամենայն որ որ զԲան, որ է ծնունդ...

2. էջ իէ-իբ. Վասն թուոց աստեղաց կենդանակերպից—Խոյն որ իշխան է ամպրոպայ, / Տասրն և վեց աստղ կայ ի նրմա...

3. էջ իբ-իթ. Վասն ընթացից արեգականն առ կենդանակերպսրն—Այլ և յայտնել մեկնեմ զայս բան, / Յատուկ յատուկ առանցնական...

4. էջ լզ-խթ. [Յ]անուն ամենակալին Աստուծոյ, որ շնորհեաց մեզ զաստրղագիտութիւնս զայս, թէ որով կենդանակերպով գրտան ըստուզապէս զերկրաշափութիւնս և արհեստից հաննարս և ամենայն գործքս հրամանատու և գորդոց յայտնիչս ի գանձուց: Եւ Քրիստոսի փառք յաիտեանս. ամէն:

5. էջ ծթ-ճծգ. Յաղագս երկնային աստեղաց, որ ցուցանէ զանազան զօրութիւնս և պէսպիսութիւնս (զլ. Ա.-Խէ)—Պարտ է գիտել նախ աստեղաց խիրանն և գուշակումն նոցին...

6. էջ ճծդ. Վասն ժԲ կենդանակերպից՝ որն որ գոյն է կամ զինչ բաժին ունի յերկինս:

7. էջ ճծե. Նարիստուլ գլուխ վիշապին այսպէս արայ—Կալ ըզՀայ թվականն մերբեզին:

8. էջ ճծզ. Ամսովրն Տանկաց ծրնունդ լուսնի ցուցանէ:

9. էջ ճծէ. Ամսամուտ Տանկաց սոյնպէս արայ—Կալ զգիր տարոյն...

Հ ի շ ա տ ա կ ա Ր ա Ն

Գ Ր Ն Ի

էջ իզ. Վերջ գրոյս... որ և շարադրեալ եղև Ովանէս Մործուեցոյ հոգէլից և իմաստուն վարդապետին:

Ընդարինակեցաւ և գրեցաւ ձեռամբ Կեսարացի սահաթնի մահտեսի Խաշատուր դպրի, ի թվին Քրիստոսի Տեանն մերոյ և փրկչին 1795 ամին, որ և յիշեսցիք ընդերձողդդ ի բարին, և դուք յիշեալ լիջիք առաջի Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ. ամէն:

8

Ժ Ո Ղ Ո Վ Ա Մ Ո Ի

(Wellcome Institute, № 16345/17074 M. S. C. 41. J)

Սերաստիա

ՌՄԽԶ-ՌՄԽԷ—1797—1798

Գրիչ՝ Մինաս արեղայ:

էջ՝ 172+90: Նյութ՝ թուղթ: Մեծություն՝ 23×16,5: Գրություն՝ միասյուն:

Գիր՝ նոսր: Տող՝ 33: Մանրանկարչություն—Ս. Երրորդության պատկերը՝ Հի-

սուս խաչք ձեռքին, Հայր Աստուած և նկարի ներքեր Աստուածածինն երկու հրեշտակներով: Կազմ՝ դրոշմազարդ կաշեպատ տախտակ: Վիճակ՝ բավարար:

Մանր. Բաղկացած է նույն Մինաս գրչի ձեռքով գրված 2 առանձին մասերից. առաջին մասը (էջ 1—172, § Ա.) գրված է 1797-ին, իսկ երկրորդ մասը (էջ 1—90, §§ Բ-Գ)՝ 1798-ին:

Բովանդակություն

Ա. 1—172. Բանք և նաոք սրբոց տօնախմբութեանց, արարեալ գերյարգելի Յակոբ կրօնատրի արհիեպիսկոպոսի, ի կարգէ փարագողաց: Բանք ոսկիական յաղագս գլխատր սրբոց տօնախմբութեց, զորս հոշակէ եկեղեցին: Ի հնութենէ և անքի սխալանց սրբագրելիք եղեն ի ձեռն այլ գերյարգելի կրօնատրի, որ կոչի Ռատուֆիս մականու[ա]մբ Կլուդոս ի նոյն կարգէ և կրօնէ Տօմինիկան փարագող[ա]ց: Նոր նշանախեցիւք և թուահամարիւք ի լուսանցս, և ամենանոյս ցանկով իրաց:

—172. Համառօտ ցանկ գլխոց, հանդերձ քղրահամարովն ըստ այբութենից:

Բ. էջ 0ա—58. Տետր՝ հաւաքեցեալ փարագ սրբոյն Գրիգորի Տաքեացոյ և այլոց:

1. էջ 0աբ. Նախերգանք փարագի. արարեալ աստուածարան վարդապետաց:

Ընդհանուր խորագիրն ու նախերգանքը բովանդակող թերթը (էջ 0ա, 0բ), առանց համարակալման, սխալմամբ տեղադրված էջ 58-ից հետո:

2. էջ 1—7. Հաւաքեցեալ ի յումեմնէ լոկ անուն Պետրոս արեղայէ: Քարոզ վասն ողջունատուութեան—Որպես ասէ Տէրն առ աշակերտսն իւր պատուէր տալով նոցա. եւ իբրև մտանիցէք ի տուն, ողջոյն տաշիք նմա և ասացէք. Ողջոյն տանս այսմիկ...

3. էջ 7—16. Քարոզ Գրիգորի Տաքեացոյն վասն տասն հաւուածոցն եգիպտոսի, ի բան իմաստնոյն որ ասէ. Որով մեղանչէ ոք՝ նովիմք և տանչի (Ամառան հատոր, Ե):

4. էջ 16—26. Նորին սրբոյն Գրիգորի Տաքեացոյն Քարոզ և խրատ ամենայն մարդկան, ի բանն օրի. 15. 9: Հայեաց ի քեզ՝ զուցէ լինիցի բան ծածուկ ի սրտի բում (Ամառան հատոր, է):

5. էջ 26—48. Նորին սրբոյն Գրիգորի Տաքեացոյն Քարոզ վասն տարածամ մահու, ի բանն Իմա. 1. 13: Աստուած զմահ ոչ արար. նախանձո[ւ] բանաւրկուին եմուտ մահ յաշխարհս (Ամառան հատոր, ՀԱ):

6. էջ 49—53. Քարոզ սրբոյն Գրիգորի Տաքեացոյն վասն կարգաց աղօթից, ի բանն. Տէր եթէ զչրբունս իմ բանաս, բերան իմ երգեսցէ զօրհնութիւնս քո (Ամառան հատոր, ՉԳ):

7. էջ 54—56. Ի Մեկնութիւն Յայտնութեան որ ի Կուռնէլիոսէն Ալֆապետէն ժողովեալք պիտանացու գլխատր բանք այն ինչ կամ այն ինչ:

8. էջ 57—58. Յաղագս ողջունատուութեան առ հաւատացեալս Քրիստոսի:

9. էջ 59—90. [Տաղարան]:

1. էջ 59—85. Տեանն ներսէսի սրբազան եպիսկոպոսապետի եղբօր Տեանն

Գրիգորիսի Հայոց կարողիկոսի, Բան բառանական, տառի շափեալ հոմերական, խոսեալ բանի ողբերգական վասն Եղեսիոյ մեծի առման, ի բուականի հինգ հարիւր և իննսուն ընդ երեքի, Բասն և երեքն ղեկեմքերի, յերուող ժամու օր շարաբու—*Ողբացէք եկեղեցիք, հարսունք վերին առագաստի...*

2. էջ 85—88. Մերոյն Կիրակոսի Քարբուղիանի ասացեալ ոտանաւոր վասրն շորից վերջնոց մարդոյն, որք զարբուցանեն զմարդն ի յապաշխարութիւն—*Մարդ արարեալ ի յԱստուծոյ, / Վասն է՞ր մարմնի մահկանացոյ...*

3. էջ 88—89. Տաղ աղերսանաց առ սուրբն Յովսէփ Աստուածահայրն—*Աստուածահայր Տեառն Յիսուսի, / Որդի Դաւթի մարգարէի...*

4. էջ 89—90. Երգ ի վերայ աւաղելի Սիս, աւարեալ յումեմնէ բանասիրէ ի Կոստանդնուպոլսոյ Յարութիւն զպրէ, եւ ի նորոգ սրբագրեցեալ ի Խաչատուր վարդապետէ Կեսարացոյ—*Մենացիր անձն իմ խղճալի, ի բազմութեանց լեալ ի բաց, / Յումմէ յուսա[ս] զբարութիւն, բարիպաշտօն շիմընաց...*

Հ ի շ ա տ ա կ ա ր ա ն

Ա մասի

էջ 1. Օգնեա, հոգիտ սուրբ Աստուած և հասո զսկսեալս աւ[ա]րտ:

էջ 172. Ի վայելումն Մինաս արեղայի, միաբան Մերոյ Նշանի, որ ի ՌՄԽԶ (1797) և ղեկեմքերի ԻԳ (24) եղև, զի ընդ բոլորն 1(30) օրն գրեցիավ:

Բ մասի

էջ 90. Ի թվականիս Հայոց ՌՄԽԷ (1798) և փետրվարի ԻԱ (21) էհաս աւարտ և լրբաւ էառ օգնականութեամբն այս ինչ պիտանացու բարոզք սրբոյ Գրիգորի Տաթևացոյ, և կամ այլ ինչ (ի) լատինացոց բարբառէ թարգմանեալ՝ վասն զլիսաւոր սրբոց զեղեցկայարմար և ընտիր բարոզք և ճառք ութսուն և շորս, և այլ ինչ պիտանացու շահաւետք և օգտակար բանք ասացեալ հընոց սրբոց վարդապետաց և իմաստնացելոց, որոց ընդ ամէնն ի մի հաւարեալ՝ հառու կազմեալ, որ և իսկ տեսանեսդ: Որ և գրծող և վայելող սորին՝ յետնեալ միաբան Մերոյ Նշանի տէրն Սեբաստիոյ Մինաս և վշտակիր արեղայի, որոց սըրբազնակատար աղօթիւք և մեզ բարի վայելումն շնորհեսցէ Աստուածն. ամէն:

9

Ճ Ո Ղ Ո Վ Ա Մ Ո Ի

(Wellcome Institute, № 18233.59. A. 4)

ԺԸ—XVIII

Սաացող՝ Յակոբ:

Թերք՝ 232: Նյութ՝ թուղթ: Մեծութիւն՝ 17×10 սմ: Գրութիւն՝ միասլուն: Գիր՝ բոլորգիր: Տող՝ 17: Կազմ՝ կաշեպատ տախտակ, զրոշմազարդ, աստաղ՝ զրոշմազարդ գործվածք: Վիճակ՝ վնասված և պակասավոր:

Բովանդակություն

1. 1ա—8բ. [Յաւելագրութիւն]
 ա. 1ա-2բ. Աւետիս քեզ Մարիամ... (տե՛ս § 4. ա):
 բ. 2բ—4ա. Աւետիս մեծ խորհրդոյ... (տե՛ս § 4. բ):
 գ. 4ա—8բ. Հրճութիւնք այսօր մեք հոգեպէս... (տե՛ս § 4. գ):
2. 9ա—125ա. [Ժամագիրք]: Հրաժարումն—Հրաժարիմք ի սատանայէ...
 Չհանգստեան աղօթս և զաղաչանս (ընկալ), մարդուասէր Աստուած, ի հաճոյս բարերար կամաց քոց:
3. 125բ—166բ. Պատմութիւն եփկարայ իմաստնասիրի, զոր պարտ է իմանալ և ի միտ առնուլ ամենայն մարդոյ՝ վասն շահի և օգնութեան—Յամի Սինեքարիմայ արքայի Ասորեստանեաց և Նինուէի... և որ զհետ երթայ բարեաց՝ ժառանգէ զնա Աստուած:
4. 169ա—227բ. [Տաղարան]
 ա. [Ա. Տաղ Աւետեաց—Աւետիս քեզ Մարիամ...] | Եւ ի ազգաց ասէ՛ Մաղկեցար ծառ կենաց մեզ...
 բ. Բ. [Տաղ ազնիւ ի նարեկացոյ]—Աւետիս մեծ խորհրդոյ...
 գ. Գ. [Տաղ Մենդեան... ի Կոստանդին կարողիկոսէ]—Հրճութիւնք այսօր մեք հոգեպէս...
 դ. Դ. Տաղ անուշահամ—Յանդստանի Տեառն յայտնեծա...
 ե. Ե. Տաղ Երեմէայի—Գառնացեալ ցրրտում կայր ի տաճարին...
 զ. Չ. Տաղ անուշահամ—Ասիմ մեղայ Տէր իմ Յիսուս...
 է. Է. Տաղ Յայ[տնութեան]—Սուրբ սիրամարք ոսկէփետուր...
 բ. Ը. Տաղ Յարութեան—Գոյն ըզգոյն զարմանահրաշ...
 բ. Թ. Տաղ անուշահամ—Սրբոյն Մաղիմայ ծառայ եղին զիս...
 ժ. Ժ. Տաղ Լազէլեաց—Աննման ի մէջ մարդկային...
 ժա. ԺԱ. Տաղ պաղչայի—Արեկ որ մըտնումք պաղչան...
 ժբ. ԺԵ. Տաղ Աւետեաց—Անեղին տաճար, Բանին բարերար...
 ժգ. ԺԶ. Տաղ Մենդեան—Մաղիկ պայծառ ծովային...
 ժդ. ԺԸ. Տաղ Զրօրհնեաց—Ո՛վ զարմանալի խորհուրդ այս մեծ յայտնեալ...
 ժե. ԺԹ. Տաղ Զրօրհնեաց—Այսօր ձայն հայրական...
 ժզ. Ի. Տաղ Տեառն քեզ առաջին—Այսօր ցնծայ յերուսաղեմ...
 ժէ. ԻԱ. Տաղ Տեառն քեզ առաջին—Քրիստոս փառաց թագաւոր...
 ժբ. ԻԲ. Տաղ Մաղկազարդի—Այսօր ցնծան արարածք...
 ժբ. ԻԳ. Տաղ Յարութեան—Գասրըն հրէական էին պահապան սուրբ գերեզմանին...
 ի. ԻԴ. Տաղ վրեժաման պատարագի—Անձն իմ յամենայն ժամ ի Տէր պարծեսցի...
 իա. ԻԵ. Տաղ ի վերա նախ—Ահա տեսէք զինչ կայր ծովին...
 իբ. ԻԵ. Տաղ սուրբ Ստեփանոսին—Գերագոյնք երկնից հիացան...
 իգ. Տաղ վարդի և պուլպուլի—Ականջ դրէք բանիս, որ պատուական է...
 իդ. ԻԸ. Տաղ Յարութեան—Գոչէր հրէշտակն առ վիմին...
 իե. ԻԹ. Տաղ Յարութեան—Յայնժամ սիրով սիրական...
 իզ. Լ. Տաղ Յարութեան—Յարեաւ յաւուր երրորդին...

իէ. ԼԱ. Տաղ նոր կիրակէին—Այսօր նոր արև հարեալ ի նորահրաշ արեգակնէ...

իբ. ԼԲ. Տաղ վարդավառին—Այսօր ցնծայ լեառն թափօր...

իբ. ԼԳ. Տաղ սուրբ Աստուածածնին—Խնկի ծառին նման էս...

լ. ԼԳ. Տաղ Աստուածածնի—Ողջոյն ընդ Մարիամ մայր Աստուծոյ...

լա. ԼԶ. Տաղ Գիւտ հաշին—Այսօր եղև գալ դշխոյին...

լբ. ԼԷ. Տաղ սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին—Ի յելս արևու, արևն ի յելս ծագեալ մեզ յարևմտից...

լգ. ԼԸ. Տաղ Ոսկեանց—Սուրբ ոսկի քահանայք նազելի...

լդ. ԼԹ. Տաղ սրբոյն Մինասայ—Տէր բարերար Հօր միածին...

լե. Խ. Տաղ Իգնատիոսի հայրապետի—Ի սուրբ սերմանց առաքելոց...

լզ. ԽԲ. Տաղ ողբերգական—Գանգատ ունիմ ասել քեզ, թագաւոր իմ...

լէ. ԽԳ. Տաղ վասն Աղամայ—Աղամայ ստեղծողն եկեալ իւր պատկերն ի տես...

լբ. ԽԴ. Տաղ ազնիւ և գեղեցիկ Սիմէօն վարդապետէ ասացեալ Զուղայեցո—Նս էի ազատ ազգի, վայ, աւաղ վայ...

լբ. ԽԵ. Տաղ անուշ ազնիվ. Առաքեալ վարդապետէ ասացեալ—Աստուածածին կոյս Մարիամ, սրբուհի, սրբուհի...

լս. ԽԶ. Զրնարեալն որ ասես, մեղեդի մի՛ ասէր—Ընտրեալըդ Աստուծոյ, ո՛վ երջանիկ սուրբ քահանայ...

լսա. ԽԷ. Ողբ Աստուածածնին ի ժամու երեկոյին—Աստուածածին կոյսն Մարիամ կայր առ խաշին...

լսբ. ԽԸ. Ողբ Խաշելուրեան Քրիստոսի—Աստուածածին սրբբուհին, ամէնօրհնեալ սրբբուհին կայր առ խաշին Յիսուսի...

լսգ. Ի. Տաղ պատշան անուր թաղման Քրիստոսի—Լըցան բանքն այսօր սուրբ մարգարէիցն...

լսդ. ԻԱ. Զծայն փոխէ—Յարեալ յաւուր երրորդին...

լսե. ԾԲ. Տաղ ազնիւ և յարմարաւոր—Եկեալ Մարիամ Մագդաղէնացի...

լսզ. ԾԳ. Տաղ վասն Յարութեան—Դասքրն հրէական եղին պահապան...

լսէ. ԾԴ. Յորդուակ—Միաշարար յօր հանգրստեան...

լսբ. ԾԵ. Տաղ երեման Սուրբ Խաշին—Խաշն ի հնումն երևեցաւ...

լսբ. ԾԶ. Տաղ ի Սիմէոն վարդապետէ ասացեալ է—Ի կոհակաց սասանեցաւ ի յայլեաց տատանեցաւ...

ծ .ԾԷ. Այլ տաղ ի Սիմէոնէ վարդապետէ—Իմ գեղեցիկ եղբայր սիրուն և նազելի...

ծա. ԾԸ. [Անխորագիր]—Յորժամ յուսաւ կատարեցաւ, եղև ծանօթ Աւետարանի, Աւետարանն մեկնիչ ուղեց, դայն այլ ոսկով գրել տուին...

ծբ. ԾԹ. [Անխորագիր]—Իմ ճովրան ծագուլ պլպուլի, Դու ես նման կարմիր վարդի.../ Լոյս կուտա տիրոջ տիվան այցելիմ այսօր:

— 231ա—232բ. [Յանկ]—Կանոն՝ Աւետիս քեզ Մարիամ... Կանոն՝ Իմ ճովրան ծագուլ:

Հ ի շ ա տ ա կ ա Ր ա ն

229բ, 230ա. (շրջանակի մեջ) Յակոբին:

Խ Ո Ր Հ Ր Դ Ա Տ Ե Տ Ր

(Wellcome Institute, № 74775)

[Եղոկիա]

ՌՃԿԱ—1712

Գրիչ՝ Եղիայ Մարսվանցի: Ստացող՝ Անտոն:

Թերթ՝ 25: Նյութ՝ թուղթ: Մեծություն՝ 29,3×21,5 սմ: Գրություն՝ երկսյուն: Գիր՝ բոլորգիր: Տող՝ 20: Մանրանկարչություն՝ գեղեցիկ, ինքնատիպ բաժանմունքներ երկու սյունակների: Կազմ՝ դրոշմազարդ կաշեպատ թուղթ, աստաղը՝ սպիտակ և կապույտ գույնի մետաքսե գործվածք: Վիճակ՝ կազմը պատռված, որոշ թերթերի լուսանցքները այրված, կազմից անշատ թղթյա պահպանակների մեջ:

Հ ի շ ա տ ա կ ա Ր ա ն

Գրչի

24ր. Չեռամբ Մարսվանցի մեղապարտ Եղիայ գրչի:

Ստացողի

24ր. Փա՛ռք... Որ ետ կարողութիւն վասն ծառային իւրոյ, որ բազում ժամանակաց ցանկայի այսպիսի յիշատակ ըստանալ: Զոր Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս կամեցաւ ստանալ իւր մեղապարտ ծառային իւրոյ: Որպես ասացիր, Տէր իմ և Աստուած իմ, ի բոյլ պատգամայն թէ՛ Ով որ փոքրոյ հաւատարիմ է և բազմաց կացուցից և անցեալ պաշտեցից, և այլն թէ՛ Գանձեցէք ձեզ գանձս յերկինս, որ ոչ գող մերձենայ և ոչ ցեց և ոչ ուտիչք: Տէր իմ և Աստուած իմ, յազազս այսմայն երանական բարբառաւրն դայս ի մտի եղեալ՝ ստացայ դայս փոքրիկ գանձն, որ կոչի Խորհրդարան: Ով Տէր իմ և Աստուած, վասն ծառայիս բո կամեցար, որ զմեղուցեալս արարիր յիշատակ մասնակից: Ով քահանայք և ընթերցողք, յիշեսչիք ի մաքրափայլ աղօթս ձեր զմեղապարտ յարեկցի, ի գիւղէն Մարսվանու Քաղէոսի որդի Անտոնին յիշատակն է, որ ետուր ի դունս Սուրբ Նշանի, ի տաճարն Աստուծոյ, անդ մնասցէ, որ անուանի անուն գիւղին Պիժնոի, որ սրբոյն Յոհան Ոսկիբերանի գերեզմ[ա]յն կառուցեալ է. սա եղաւ թվին ՌՃԿԱ (1712)-ին, նոյեմբ[ե]րի ԻԱ. (21) օրն: Հայր մեր:

1ա. մակագրված՝ «Ս. Լուսաւորիչ»:

Խ Ո Ր Հ Ր Դ Ա Տ Ե Տ Ր

(Wellcome Institute, № 18228)

Եղոկիա

ՌՃԿԳ—1714

Գրիչ՝ Եղիայ Մարսվանցի:

Թերթ՝ 24: Նյութ՝ թուղթ: Մեծություն՝ 29×20,8: Գրություն՝ երկսյուն: Գիր՝

բուրգիր: Տող՝ 22: Մանրանկարչություն—վերջին ընթրիք՝ 2բ (12 առաքյալները սեղանի շուրջ, եկեղեցու գմբեթի տակ): Սարկավագը ձեռքին սաղավարս՝ 4ա, Եպիսկոպոսը ծնկաչոք՝ 5բ, Եպիսկոպոսը խաչակնքելիս՝ 8բ, Սարկավագը Ավետարանը ձեռքին՝ 10ա, Վերաբերումի պահը—եպիսկոպոսը սկիհով, սարկավագը խնկարկելիս՝ 11բ, Պատարագիչը սկիհն օրհնելիս՝ 15ա, Պատարագիչը գոհության պահին՝ 19ա: Խորան՝ 3ա: Լուսանցազարդեր՝ 12բ, 16բ, 21բ, 23ա և զարդագիր թռչնագրեր: Կազմ՝ դրոշմազարդ կաշեպատ սովարաթուղթ, աստաղ՝ դեղին թուղթ: Վիճակ՝ բավարար:

Բովանդակություն

Խորհրդատետրի վերջում՝ 23ար. «Սրբոյն Եփրեմի ասացեալ է աղօթս՝ Վասն Տէր ողորմեայն...»:

Հ ի շ ա տ ա կ ա Ր ա Ն

Գրչի

3ա. Զգործս ձեռաց մերոց ուղիղ արա ի մեզ, Տէր, և զգործս ձեռաց իմոց աշողեա մեզ: Զեռամբ Մառավանցի մեղապարտ Եղիա գրչի, ի վայելումն մահտեսի... (քերված և փոխարենը գրված՝ «Զախաբե») ի դուռն Սուրբ Պարսամ եկեղեցոյ, ի տաճարն Աստուծոյ. անդ մնասցէ թվին ՌՃԻԳ (1714)-ին:

Սրդալ բանիցս եմ ամոթալի

Եւ ի դասուց կարգաւորի,

Ով որ յիշէ՝ յիշեալ լինի:

Հայր:

Հետագայի

24ա. Պարզեվեա ըզպիտոյս և ղօգտակարս մեր, յիշեա, Տէր և ողորմեա ուխտաւորաց և պտղաբերից եկեղեցոյ քում սրբոյ, և որք յիշեն զաղբատս ողորմածութեամբ, և բարերարաց մերոց, որ մեզ այց առնեն, հատոյ նոցա ըզպարտս նոցին ըստ ընդարույս առատութեամբ քոապատիկ աստ և ի հանդերձելումն: Յիշեայ, Տէր, և ողորմեա և զթայ ի հոգիս հանգուցելոց, որ վասն նոցա պատարագս մատուցանի, հանգո զամենէսեան մեծաւ այցելութեամբ ի լույս երեսաց քոց: Յիշեա, Տէր, և ընդ նոսին զամենայն հոգիս նընչեցելոց մերոց, որք ի գերութեան և ի բանտին ննչեցան և ամենայն տեղիս՝ ի անապատս և ի ճանապարհս վճարեցին ըզկեանս իւրեանց, և որք ի տարածամ մահվամբ ի ցասմանէ քումէ նընչեցին, և որք ոչ կարացին խօստօվանիլ և ապաշխարել ըզմեղս իւրեանց: Թող, Տէր, ամենեցուն ըզմեղս, լուսաւորեա և զասաւորեա ընդ սուրբս քո արքայութեանա երկնից և արժանի արայ ողորմութեան քում: Յիշեայ, Տէր, և ըզհոգի ծնօղացն մերոյ: Յիշեա, Տէր, զամենայն հոգիս ննչեցելոց և զարեան մերձաւորս մեր և ողորմեա մեծաւ այցելութեամբ ի լույս երեսաց քոց: Յիշեա, Տէր, և զկենդանիս պատարագիս մատուցողաց: Երկըրպազանեմբ և աղաշեմբ և խնդրեմբ ի քէն, բարերար Աստուած, առաքեա առ մեզ ըզմշտնչնաւորակից և էակից Սուրբ հոգիա, զի հանգիցէ ի վերայ սուրբ

և անմահ պատարագիս, և ի ձեռն սորա մարբեա ըզմեզ աստուածային շնորհօք և ողորմութեամբ բօլ Սուրբ Երրորդութեան ընկալ ըզպատարագս վասն հոգոյ ծառային բո գծողի սորին՝ Ըստեփաննոս անարժան քահանային և վասն հոգոց ամենեցուն հաւատով ի բեզ նընջեցելոց, զի արժանի լիցին մասին վիճակի սրբոցն ի լույս յաւիտենական կենացա. և բեզ այժմ և յաւիտեանս. ամէն: Զեռնադրեալ եղէ անարժանս ի Պետրոսէ Բերդումեան կոչեցեալ արքեպիսկոպոսէ և առաջնորդէ ի թվին 1228 (1779) ապրիլի 10-ին Եղովիեա ի Սուրբ Պարսամ Եկեղեցո ըսպասաւորելոյ:

16բ. (լուսանցքին՝ մի ուրիշ թղթի վրա) Յիշեա, Տէր, զհանգուցեալ հոգիքն Մահաեսի Թորոսին, Ալեքսանին, Աստղիկին, Խանումին:

1ա. մակագրված՝ «Ս. Լուսաւորիչ»:

12

ՄԱՇՏՈՅ

(Wellcome Institute, № 74773)

Մարունան

ՌՃԻԳ—1674

Գրիչ՝ Մարտիրոս քհ.:

Թերթ՝ 358. չգրված՝ 358 բ: Պրակ՝ է-ԼԳ: Նյութ՝ թուղթ: Մեծուրյուն՝ 18,3×12 սմ: Գրուրյուն՝ միասյուն: Գիր՝ բոլորգիր: Տող՝ 18: Մանրանկարչուրյուն—ճակատագարդեր՝ 39ա, 62ա, 99բ, թռչնագիր զարդագրեր, բուսական ու կենդանական լուսանցագարդեր: Կազմ՝ կաշեպատ տախտակ, դրոշմագարդ, աստառ՝ ծաղկագարդ գործվածք: Վիճակ՝ սկզբից պակասում են Ա-Զ պրակներն ու կազմի առաջին փեղկը: Նախկինում վերանորոգված և պակասավոր մասերը լրացված (է-Ժ պրակները՝ տարբեր թուղթ և գրություն):

Բովանդակություն

1. 1աբ. [Կանոն պսակի—...] զոսա գութս առ միմեանս, շնորհեա սոցա: զաւակ բստ կամաց սոցա...:
2. 2ա—24բ. Կանոն հաղորդութիւն տալոյ:
3. 24բ—62ա. Կանոն յորժամ զտղայն առանց կնունք մեռանի:
4. 62ա—100ա. Կանոն գամենայն վախճանեալսն ի հանգիստ:
5. 100բ—104ա. Կանոն հոգէհանգիստ առնել մեռելոց:
6. 104ա—122բ. Կանոն խաչ արհնելոյ:
7. 122բ—129բ. Կանովն տեառնական արհնելոյ:
8. 130ա—133բ. Կանոն սերմն և շեղչ, կալ:
9. 133բ—134բ. Վասն արհնութեան այգի և հնձանի, գինոյ և կարասի:
10. 134բ—136ա. Արհնութիւն հաաի պատարագի, տանձի, խնձորի, խաղողի, շամշի և այլ ամենայն մրգի:
11. 136ա—137բ. Կանոն յորժամ նոր դուռն Եկեղեցոյ դնեն:
12. 137բ—138բ. Կանոն արհնութեան զգեստի սրբութեան Եկեղեցոյ:
13. 138բ—140ա. Կանոն սկիհ և մաղզման արհնելոյ:
14. 140աբ. Կանոն նկարեալ Եկեղեցի արհնելոյ:
15. 140բ—144ա. Կանոն զնշխար սրբոցն ընդունել և փոխել:

16. 144ա—145բ. Կանոն ժամահար արհնելոյ:
17. 145բ—148բ. Կանոն խաչալուա առնելոյ ամենայն ցաւոց, բուսոց և պտղոց:
18. 148բ—149ա. Կանոն խունկ արհնելոյ:
19. 149աբ. Կանոն նորակերտ գրոց:
20. 149բ—154բ. Կանոն աւագան արհնելոյ:
21. 155ա—164բ. Կանոն նաւակատեաց եկեղեցւոյ կամ պղծել:
22. 164բ—186բ. Կանոն ջուր արհնելոյ:
23. 186բ—198ա. Կանոն ապաշխարող առնելոյ:
24. 198ա—224բ. Կանովն Մեծի հինգշաբթին ապաշխարողս արձակելոյ:
25. 224բ—246ա. Կանովն ոտնալուային:
26. 246աբ. Կանոն գառն արհնելոյ:
27. 246բ—250ա. Կանոն վասն հիւանդաց աղօթելոյ:
28. 250բ—252բ. Կարգ երկրորդ ամուսնութեան:
29. 253ա—337ա. Կանոն յորժամ եպիսկոպոս կամ քահանա կատարի ամուսնամբ:
30. 337ա—344բ. Կանովն երկրորդ ատուրն:
31. 344բ—346բ. Կանովն երրորդ ատուրն:
32. 346բ—349ա. Կանոն չորրորդ ատուր:
33. 349ա—351բ. Կանոն հինգերորդ ատուրն:
34. 351բ—354ա. Կանոն վեցերորդ ատուրն:
35. 354ա—357բ. Կանոն եօթներորդ ատուրն:

Հ ի շ ա տ ա կ ա Ր Ա Ն

Գրչի

358ա. Աւրհնութիւն, գոհութիւն, բարեբանութիւն... Որ ետ կարողութիւն տկար և տարտամ անձին, սուտանուն, մատնաղեղեղ փծուն գրչի՝ Մարտիրոս քահանայի հասանել յաւարտ սուրբ գրոցս, որ կոչի Հայր Մաշտոց: Արդ, սկիզբն եղև Մաշտոցիս ի յերկիրս Շօշ՝ որ է Ասպահան, ի գեօղս՝ որ կոչի Մարունան, ընդ հովանեաւ Սրբոյն Մինասա, ի հայրապետութեան սուրբ աթոռոյն էջմիածնի տեանն Յակոբ կաթողիկոսի, և ի յառաջնորդութեան Զուղայեցի տեանն Դարի արհիեպիսկոպոսին, և ի թագաւորութեան այլասեոից փոքրիկ Շահ Սուլէմանին: Գրեցաւ թիւն ՌՃԻԳ (1674) մարտի Ի (20):

13

Շ Ա Ր Ա Կ Ն Ո Յ

(Wellcome Institute, № 74774)

ԺԶ—XVI

Գրիչ՝ Կոստանդին սրկ.: Ստացող՝ Ստեփանոս քհ.:

Թերթ՝ 244: Նյութ՝ թուղթ: Մեծութիւն՝ 13 × 10 սմ: Գրութիւն՝ միասլուն:

Գիր՝ մանր բոլորգիր: Տող՝ 21: Մանրանկարչութիւն—կիսախորան՝ 68ա, ճակատազարդ՝ 44ա, 96բ, 139ա, 192ա, 207ա, 226ա, բուսական և կենդանական

լուսանցազարդեր, թռչնագիր զարդագրեր: Կազմ՝ դրոշմազարդ կաշեպատ տախտակ, աստառը՝ կապույտ գծերով սպիտակ կտավ: Վիճակ՝ քայքայված, սկզբից և վերջից պակասավոր, մի շարք թերթեր մկրատված:

Բովանդակություն

Սկիզբ՝ 4բ. [Շարական Պահոց]—Որ հայիս քաղցրութեամբ յարարածըս բո... (1ա—4ա քայքայված):

Վերջ՝ 241ա—4բ. Շարական ամենայն ննջեցելոցն—Աստուած անեղ անձամանակ... | Տան աւետիս ազգի մարդկան | Վասըն կենացն... (շար. թափուած):

Հ ի շ ա տ ա կ ա ր ա ն

Գրչի

67բ. Զթափուրս ի բարեաց և ըզփարթամս ի մեղաց, զլցեալս ամենայն սղալանաւր զԿոստա[նդին] սարկաւագ և զծնաւոսն իւր աղաշեմ յիշել ի Տէր, և որ յիշէ՝ յիշեալ լիցչի ի Քրիստոսէ, որ է արհնեալ յաւիտեանս. ամէն: Եւ առաւել աղաշեմ յիշեսչիք զՍտեփա[նոս] քահանայ և զորդիան իւր՝ զՆերսէս քահանայ, որ ետուն գրել զսա ի պէտս հոգւոյ և մարմնոյ, ի փառս Քրիստոսի, որ է արհնեալ յաւիտեանս:

191բ. Կոստանդին գրողի և իւրոցն Քրիստոս տացէ զվարձս բարիս:

14

Շ Ա Ր Ա Կ Ն Ո Ց

(Wellcome Institute, № 16586)

Մարզումն

ՌՃԻԸ—1679՝

Գրիչ և ստացող՝ Թորոս դպիր:

Թերթ՝ 292: Պրակ՝ ին: Նյութ՝ մազաղաթ: Մեծություն՝ 13,8×9 սմ: Գիր՝ բոլորգիր, մանր: Տող՝ 26: Մանրանկարչություն—Հովակիմ և Աննա՝ 2բ: Ճակատազարդ՝ 3ա, 42բ, 85ա, 108ա, 189բ, 274բ: Բուսական լուսանցազարդեր և թռչնագիր զարդագրեր: Կազմ՝ կաշեպատ տախտակ, աստառը՝ ծաղկաթուղթ: Վիճակ՝ բավարար:

Հ ի շ ա տ ա կ ա ր ա ն

Գրչի

289բ—290ա. Փա՛ռք... Շնորհիւ և ողորմութեամբ, կարողութեամբ ամենազարին Աստուծոյ յանգ ելեալ աւարտեցաւ հոգիաբուղիս սուրբ երգարանս որ կոչի Շարակնոց լաւ և ընտիր արինակէ: Գրեցաւ սա ի գիւղաքաղաքն:

Մարզուան, ընդ հովանեաւ Սուրբ Աստուածածնի տաճարիս, ձեռամբ յոգնամեղ որդեակին իմոյ՝ Թորոս զրպրի, զոր Տէր Աստուած բարով վայել տացէ և ընդ երկայն աուրս արասցէ, մինչև ի խորին ծերութիւն հասուցանէ. ամէն: Այլ և կրկին անգամ յիշեցէք զվերոյ գրեալ Միքայել երէցս հանդերձ ծնաւորիք. հայրն իմ՝ Առաքելն, մայրն իմ՝ Նազլուն, հօրեղբայրն իմ՝ մահտեսի Եսային, ամուսինն իմ՝ Գոհարն, զաւակք իմ՝ Նազլուն, որ հանգուցեալ է առ Քրիստոս, Հեղինէ, Մարիամ, Կատարինէ և փոքր Մարիամ, և սոքա ևս հանգուցեալ են առ Քրիստոս, և ուստերք իմ՝ Առաքելն որ Ե (5) ամաց եղեալ և սա ևս փոխեցաւ առ Քրիստոս: Եւ յետ սոցա ծնաւ Թորոս զրպիրն և Սարգիս զրպիրն, և քոյրս սոցա՝ Աննան, որ կան ի մարմնի. խընդրեմ և հայցեմ յապէնի[ագ] արարչէն՝ անփորձ և անսասան սրահեսցէ, մինչև ի խորին ծերութիւն հասուցանէ. ամէն:

Քրիստոս Աստուած մեր, որ առաջն է [ի] տուրս բարե[ա]ց, գծողի սորա և ընթերցողի և ձեր յիշողք՝ յիշեալ լիջիք առաջի ատենին Քրիստոսի. ամէն: Հայր մեր որ յեր[կինս...]:

Հետազայի

1884 փրկչական թուին եղած հայկական թուականն է հետևեալն—1334: 1128 Շարականին թուականը: 206. Երկու հարիւր վեց տարեկան ձեռագիր Շարական:

15

Ք Ա Ր Ո Ձ Գ Ի Ի Ք

(Wellcome Institute, № 160107)

ԺԶ—XVF

Թերք՝ 195: Նյութ՝ թուղթ: Մեծութիւն՝ 16×11 սմ: Գրութիւն՝ միասլուն: Գիր՝ բոլորգիր: Տող՝ 17: Կազմ՝ կաշեպատ տախտակ, աստառը՝ անզարդ կարմիր գործվածք: Վիճակ՝ քայքայված, սկզբից և վերջից պակասավոր: Կազմի կաշին մաշված, առաջին փեղկի տախտակը ջարդված և կողքը վնասված: Մանր. գրված է 2 տարբեր գրիչների ձեռքով՝ 1—161 և 162—195:

Բովանդակութիւն

1. 1ա—52ա. [Առանց խորագրի]: Եցոյց ինձ Տէր Երկուս կողովս թղթչորք կային յառաջի... և պատմէ խորհուրդակցացն և յայնժամ շրշնջին լինի ի մէջ նոցայ ծածուկ:

2. 53ա—161ա. [Առանց խորագրի]: Ասէ յառաքեալն Յակոբ, թէ ցանկութիւն յղացեալ՝ մեղս ծնանի և մեղք կատարեալ՝ զմահ ծնանի.. և Դանիէլ եղև մեծ առաջի ժողովրդեանն յօրէն յայնման[է] և անդր մարգարէացաւ Հոգով Սրբով բերանովն:

3. 162ա—195բ. Քարոզ վարդապետաց պիտանի: [Գրիգորի Անաւարզեցւոյ ներբողեան ի պատիւ սրբոցն Աստուծոյ հնոց և նորոց]—Կաթուղիկէ եկեղեցի սուրբ Երկինս հաստատեցաւ... ամենայն զարդուքն իւրովք ցարդ յոյժ սիրեմ զտեղին և ոչ կամիմ հեռանալ ի դրաց գերեզմանին, այլ անդէն...

Ընդհանուր տախտակ հայերեն ձեռագրաց Վեյրոմ ինստիտուտի գրադարանի

№	Բովանդակութ.	Ժամանակ	Տեղ	Գրիչ	Մաղկոց	Մտացոյ
1	Աւետարան	1493	—	Շմաւոն	Արքահամ	Նէնայ
2	Աւետարան	ժ.2	—	—	—	—
3	Աւետարան	1633	—	Ներսէս	—	—
4	Աւետարան	1670/1	Հարսր	Պաղտատար զպ.	—	Եղիսարէթ
5	Բժշկարան	1802	Կ. Պոլիս	Գրգր. Նիշաստան	—	—
6	Ժողովածու	1693	—	Աղէքսանդր	—	Աւետիք
7	Ժողովածու	1795	—	Քչտր Կեսարացի	—	—
8	Ժողովածու	1797/8	Սերաստիա	Մինաս արզյ.	—	—
9	Ժողովածու	ժ.Ը	—	—	—	Յակոբ
10	Քորհրդատետր	1712	Եվզովիա	Եղիա Մարսիանցի	—	Անտոն
11	Քորհրդատետր	1714	Եվզովիա	Եղիա Մարսիանցի	—	—
12	Մաշտոց	1674	Մարունան	Մարտիրոս քհյ.	—	—
13	Շարակնոց	ժ.2	—	Կոստանդին սրկ.	—	Մանփանոս քհյ.
14	Շարակնոց	1679	Մարգուան	Թորոս զպիք	—	Թորոս զպիք
15	Բարոզգիրք	ժ.2	—	—	—	—